

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації «Українські прислів'я та приказки: генеза жанру» здобувачки ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

Лозовицької (Шимків) Ярини Володимирівни

1. Актуальність теми дисертації

Українська фольклористика має значну кількість якісних напрацювань як у галузі збирання уснословесних матеріалів, так і в сфері їх дослідження. Не опинився поза увагою науковців і такий важливий пласт фольклору, як паремії. Вивчення цього жанру передбачає вирішення цілої низки завдань, серед яких важливе місце займає питання генези. Про походження прислів'їв та приказок не надто часто йшлося в студіях українських учених. Лише в небагатьох розвідках це питання було належним чином відрефлектовано. Першочергово слід згадати досвід Івана Франка, який у фундаментальному тритомнику «Галицько-руські народні приповідки» (1901–1910) найґрунтовніше висвітлив шляхи поповнення паремійного репертуару. У вирішенні питання учений спирався на пареміографічні та пареміологічні здобутки своїх попередників: Григорія Ількевича, Павла Чубинського, Матвія Номиса та ін.

З'ясування генези паремій – ключ до справді наукового розуміння жанру. Через оприявлення джерел походження певної генологічної одиниці фольклору можна вийти на широкий простір зрозуміння функціонування системи усної словесності загалом.

Важливими джерелами поповнення паремійного фонду (фігурально кажучи, «жанрами-донорами») є казка, байка, анекдот, народне оповідання, а також твори календарно-обрядової поезії (зокрема колядки). Ці фольклорні твори, виявляючи загальну тенденцію української усної словесності до пошуку влучного, інформативно місткого, художньо довершеного слова, стали основою для виокремлення цілої низки приповідок. У багатьох випадках лише за окремими натяками, образною спорідненістю, стилістичною суголосністю можна вловити первісну пов'язаність жанрів. Як правило, прислів'я постають внаслідок редукції об'ємних анекдотів, притч, казок, байок, оповідань до однієї лаконічної найвиразнішої, найбільш промовистої смислогенерувальної фрази.

Є й інший вельми продуктивний спосіб розширення паремійного фонду. Влучний дотепний вираз чи навіть окреме слово з виразним поетичним образом цілком може перерости в приповідку, якщо подолає бар'єр одиничного принагідного вживання й отримає статус традиційного словесного супроводу

типової життєвої ситуації. Зважаючи на те, що багато паремій уже давно функціонує у фольклорному середовищі, деякі з них втратили прозорість значення, їх складно розшифрувати. Лише через аналітичне опрацювання таких зразків можна вийти на розуміння їхньої «краси і сили».

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол №77/11 від 27.11.2019 р.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри

Дисертаційна робота написана в рамках колективної теми науково-дослідних робіт, які виконують викладачі кафедри української фольклористики імені акад. Ф. Колесси в межах робочого часу, а також досліджень докторантів, аспірантів, студентів філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Сучасні тенденції розвитку фольклористики: традиції та новаторство» (державний реєстраційний номер 0122U200596).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів

Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. На основі широкої джерельної бази вперше окреслено тісні міжжанрові зв'язки за схемами «казка–паремія», «анекдот–паремія», «байка–паремія», «оповідання–паремія», на конкретних прикладах проаналізовано процес редукції об'ємних фольклорних жанрів до лаконічної формули приповідки.

Здобувачка обґрунтувала, що в процесі тривалого побутування великі за обсягом жанри виявляють здатність скорочуватися до короткої фрази, що нерідко виконує функцію символу, емблеми твору, з якого постала. Спершу вираз зазнає незначних формальних змін, органічно адаптуючись до прислівної стилістики, а згодом суттєво розширює своє семантичне поле й остаточно набуває статусу паремії. Можна стверджувати, що паремійні одиниці, утворені шляхом міжжанрового переходу, поступово втрачають виразні риси першоджерела, формуючи власну жанрову автентичність.

Результати дослідження, наведені в дисертаційній роботі та опубліковані в наукових статтях, є науковим доробком авторки.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором вирішень, висновків, рекомендацій

Одержані результати науково обґрунтовані й достовірні, бо засновані на застосуванні сучасних методів досліджень та підтверджуються багатим джерельним матеріалом. Наукові здобутки дисертації апробовано на

всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях та перевірено під час рецензування публікацій у фахових виданнях, зокрема й у науковому закордонному виданні.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру

У дисертації *вперше в українській філологічній науці*:

- розглянуто основні шляхи поповнення паремійного фонду;
- окреслено тісні міжжанрові зв'язки за схемами «анекдот–паремія», «казка–паремія», «байка–паремія», «оповідання–паремія»;
- проаналізовано здобутки національної пареміології у розгляді питання генези паремій;
- на конкретних прикладах проаналізовано процес редуції об'ємних фольклорних жанрів до лаконічної формули приповідки.

набуло подальшого розвитку дослідження сучасного стану паремійної традиції.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

6.1. Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Шимків*¹ Я. Шляхи поповнення паремійного фонду: історія дослідження питання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2021. С. 146–153.
2. Шимків Я. До проблеми міжжанрових взаємозв'язків у фольклорі: анекдот – прислів'я. *Закарпатські філологічні студії. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2021. Вип. 18. С. 310–316.
3. Шимків Я. Питання походження паремій у фольклористичних студіях Івана Франка. *Закарпатські філологічні студії. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*. 2022. Вип. 25, Т. 2. С. 241–248.
4. Шимків Я. З історії розвитку пареміології в Україні: питання походження приповідок у працях Григорія Ількевича та Івана Франка. *Волинь філологічна: текст і контекст*. Вип. 35. 2023. - С.275–290.

---

*Шимків Я. В. – дівоче прізвище здобувачки Лозовицької Я. В.

6.2. Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав:

5. Шимків Я. Франкова концепція походження паремій: міжжанровий перехід. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Poznań. 2022. Zeshyt X/2. S. 57–71.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо

1. Міжнародна наукова конференція «Українська філологія: школи, постаті, проблеми (до 170-річчя заснування кафедри української словесності у Львівському університеті)» (Львів, 4–6 жовтня, 2018 р.).
2. Звітна конференція кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси (Підсекція української фольклористики) (Львів, 2–3 лютого 2021 р.).
3. XIX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених-філологів «VIVAT ACADEMIA» «Аристократка українського духу (до 150-річчя від дня народження Лесі Українки)» (Львів, 16 квітня, 2021 р.).
4. Конференція, присвячена 150-річчю від дня народження В. Гнатюка «Володимир Гнатюк в європейському науковому просторі» (Тернопіль, 11 травня 2021 р.).
5. Конференція «Тринадцять фольклористичні читання, присвячені професору Лідії Дунаєвській» (Київ, 27–28 травня 2021 р.).
6. XXXV щорічна наукова конференція «Жанрова парадигма наукової, публіцистичної та художньої спадщини Івана Франка» (Львів, 22 жовтня 2021 р.).
7. Щорічна конференція «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво» (Львів, 25 листопада 2021 р.).
8. Звітна конференція кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси (Підсекція української фольклористики) (Львів, 2 лютого 2022 р.).
9. XXXVI щорічна наукова конференція «Шукай краси, добра шукай: естетичні й етичні основи Франкової творчості» (Львів, 21 жовтня 2022 р.).
10. Звітна конференція кафедри української фольклористики ім. Ф. Колесси (Підсекція української фольклористики) (Львів, 8 лютого 2023 р.).
11. Науково-методологічний семінар «Питання походження прислів'їв і приказок у контексті розвитку української пареміології» (30 березня, 2023 р.).

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати

Отримані результати розширюють, доповнюють і поглиблюють сучасні знання про джерела поповнення паремійного фонду. Результати дисертації можуть бути використані в лекційних курсах з української фольклору, історії й теорії української фольклористики; під час підготовки наукових студій,

підручників, довідкової літератури, спеціальних пареміологічних праць, для студентів гуманітарних факультетів закладів вищої освіти України. Фактичний та джерельний матеріал, здобуті результати, узагальнення, висновки дисертації можуть бути залучені до подальшої наукової розробки проблеми походження українських прислів'їв і приказок.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі, де вони можуть бути застосовані

Запропоноване в роботі вивчення механізмів формування приповідкового репертуару сприятиме кращому осмисленню складного і багатовимірного жанру паремій. Через встановлення тісних зв'язків прислів'їв і приказок з іншими генологічними одиницями усної словесності вдалося вийти на представлення жанрової системи фольклору як цілісної, сформованої із взаємодоповнюючих елементів матриці, мета якої зберегти і в максимально доступній формі передати багатовіковий народний досвід. Паремійний матеріал можуть використовувати й викладачі-гуманітарії вищих навчальних закладів.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення

Дисертація за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Дисертацію заслухано та обговорено на фаховому семінарі кафедри української фольклористики імені акад. Філарета Колесси філологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол №2 від 19 жовтня 2023 року. Під час обговорення дисертації суттєвих зауважень, які стосуються суті роботи, не було висловлено.

У цілому дисертаційна робота Лозовицької (Шимків) Ярини Володимирівни «Українські прислів'я та приказки: генеза жанру» є завершеною науковою працею в межах поставлених завдань, у якій науково обґрунтовано авторський підхід до вивчення основних шляхів поповнення паремійного фонду.

Основні результати наукового дослідження відображено в 5 авторських статтях, з них 4 опубліковано в наукових фахових виданнях України, та 1 – у закордонному періодичному виданні (Польща, Познань).

На основі вищенаведеного можна зробити такі висновки щодо поданої дисертаційної роботи:

1. За актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю дисертаційна робота Лозовицької (Шимків) Я. В.

«Українські прислів'я та приказки: генеза жанру» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44.

2. Дисертація відповідає спеціальності 035 «Філологія» (галузь знань 03 «Гуманітарні науки»).

3. Наукові праці Лозовицької (Шимків) Я. В., опубліковані за результатами дисертаційної роботи, за кількістю та якістю відповідають п.п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44.

4. Дисертація «Українські прислів'я та приказки: генеза жанру» Лозовицької (Шимків) Ярини Володимирівни рекомендується для подання до розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Голова засідання наукового семінару,
завідувач кафедри української фольклористики
ім. Філарета Колесси,
доктор філологічних наук, професор

Василь ІВАШКІВ

30 . 10 . 2023 року

Підпис проф. Василя ІВАШКІВА засвідчую.

Вчений секретар
Львівського національного
університету імені Івана Франка, доц.

30. 10. 2023

Ольга ГРАБОВЕЦЬКА